

सूर्योदय नगरपालिकाको कृषि अनुसन्धान केन्द्र सञ्चालन कार्यविधि, २०८१

प्रस्तावना: करफोक विद्या मन्दिर माध्यमिक विद्यालय परिसरमा भएका नगरपालिकाद्वारा निर्माण गरिएको भौतिक संरचनाहरु आधुनिक टनेल, गाईपालन, गड्यौला मल उत्पादन गर्न, माटो परीक्षण केन्द्र तथा शीतगृह समेत सञ्चालन तथा व्यवस्थापन र अनुसन्धानात्मक कार्य समेत गर्न तथा यस क्षेत्रको कृषिको आधुनिकीकरण गर्न बालीविज्ञान धारका विद्यार्थीलाई पढ्दै कमाउँदै कार्यक्रममा समाहित गर्न वाञ्छनीय भएकोले सूर्योदय नगरपालिकाको आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा ऐन २०७६ को दफा ५४ को उपदफा १ मा भएको व्यवस्था बमोजिम र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२(२) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नगर कार्यपालिकाले यो कार्यविधि बनाइ लागू गरेको छ ।

परिच्छेद : १

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यस कार्यविधिको नाम “ सूर्योदय नगरपालिकाको कृषि अनुसन्धान केन्द्र सञ्चालन कार्यविधि २०८१” रहेको छ ।

(२) यो कार्यविधि करफोक विद्या मन्दिर माध्यमिक विद्यालयमा लागू हुनेछ ।

(३) यो कार्यविधि नगर कार्यपालिकाबाट स्वीकृत भए पश्चात प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,

(क) नगरपालिका तथा स्थानीय तह भन्नाले सूर्योदय नगरपालिकालाई सम्झनुपर्छ ।

(ख) विद्यालय भन्नाले श्री करफोक विद्यामन्दिर माध्यमिक विद्यालयलाई सम्झनुपर्छ ।

(ग) अध्यक्ष भन्नाले करफोक विद्यालय व्यवस्थापन समिति अध्यक्षलाई सम्झनुपर्छ ।

(घ) प्र.अ. भन्नाले विद्यालयको प्रधानध्यापक सम्झनुपर्छ ।

(ङ) संयोजक भन्नाले बाली विज्ञान धारको प्रमुख प्रशिक्षक भन्ने सम्झनुपर्छ ।

(च) प्राविधिक भन्नाले कृषि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने वा सहजीकरण गर्ने व्यक्तिलाई वा विद्यालयको प्रशिक्षक वा सहप्रशिक्षक जनाउँदछ ।

(छ) प्रशिक्षक भन्नाले बालीविज्ञान अध्यापन गर्ने मा वि शिक्षक जनाउँदछ ।

(ज) सहायक प्रशिक्षक भन्नाले बाली विज्ञान कक्षा ९/१० मा अध्यापन गर्ने शिक्षक बुझनुपर्छ ।

(झ) कृषि प्राविधिक भन्नाले कृषि खेती विकासका लागि विद्यालयले नियुक्ति गरेको २४ घण्टे कृषि कर्मचारी जनाउनेछ ।

(ञ) वि.व्य. स. भन्नाले विद्यालय व्यवस्थापन समिति लाई जनाउँछ ।

(ट) टोल अध्यक्ष भन्नाले पञ्चकन्या टोल करफोकको अध्यक्ष सम्झनुपर्छ ।

३. उद्देश्य:

(क) शिक्षालाई सीप सँग, सीपलाई श्रमसँग, श्रमलाई उत्पादनसँग र उत्पादनलाई बजारसँग जोड्दै भविष्यमा व्यावसायिक सीपयुक्त एवम् स्वावलम्बी तथा स्वरोजगार नागरिक तयार गर्नु ।

(ख) गरिबीको रेखामा वा विपन्न समुदायका विद्यार्थीहरुलाई बाली विज्ञान धारतर्फ आकर्षित गर्दै स्व-आर्जन गर्न प्रेरित गर्नु र न्यूनतम रोजगारी उपलब्ध गराउनु ।

(ग) विद्यालयलाई आय आर्जनको केन्द्रको रूपमा विकास गर्नु ।

(घ) विद्यार्थी तथा शिक्षकलाई श्रमप्रति सम्मान गर्न र श्रमको उचित पारिश्रमिक व्यवस्था गर्न प्रोत्साहन गर्नु ।

(ङ) गाईपालन कृषिबालीबारे इच्छुक व्यक्ति तथा फर्मलाई आवश्यक पद्धति र प्रविधिको प्रसार गर्नु ।

(च) कृषि पर्यटन र कृषिको विकास तथा विस्तार गर्दै विद्यालयलाई एग्रिकल्चर हबको रूपमा विकास गर्नु ।

(छ) कृषि तथा पशुपालन सम्बन्धी अनुसन्धान कार्यलाई प्रोत्साहन गर्नु ।

४. लक्षित वर्ग :- (१) कृषि अनुसन्धान केन्द्र तथा पढ्दै कमाउँदै कार्यक्रमको लक्षित वर्ग निम्नानुसारको हुनेछ ।

(क) सूर्योदय नगरपालिका भित्रका सबै कृषक, कृषि अनुसन्धानकर्ता र विद्यार्थीहरु ।

(ख) विद्यालयका कक्षा ७ देखि १२ सम्म अध्ययनरत सबै विद्यार्थीहरु ।

परिच्छेद -२

अनुसन्धान केन्द्र तथा पढ्दै कमाउँदै कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया र मुख्य क्रियाकलाप

५. अनुसन्धान केन्द्र सञ्चालन प्रक्रिया :- (१) कृषि अनुसन्धान केन्द्रको निर्मित सम्पूर्ण संरचना तथा सामग्री तथा यसको सञ्चालन कार्य विद्यालयलाई नगरपालिकाले हस्तान्तरण गरेपश्चात विद्यालयले गर्नेछ ।
- (२) कृषि संरचनामा थप गर्न तथा नयाँ पद्धति अपनाउन विद्यालयले आवश्यक कार्य निरन्तर गर्नेछ ।
- (३) विद्यालयले अनुसन्धान केन्द्र तथा पढ्दै कमाउँदै कार्यक्रम सञ्चालनका लागि आवश्यक पर्ने स्रोत साधन जुटाउने कार्य गर्नेछ ।
- (४) अनुसन्धान केन्द्रको सञ्चालन तथा पढ्दै कमाउँदै कार्यक्रम सञ्चालनका लागि विद्यालयले विभिन्न संघ संस्था तथा विदेशी दातृ निकायको सहयोग लिने तथा सहकार्य गर्नेछ तर यस प्रकारको कार्य गर्नु अगाडि नगरपालिकाको अनुमति लिनु पर्नेछ ।
- (५) कृषि अनुसन्धान केन्द्रमा भएका सम्पूर्ण संरचना तथा सामग्रीहरूको मर्मत संभार संरक्षण तथा सम्वर्धन गर्ने पूर्ण दायित्व विद्यालयको हुनेछ ।
- (६) कृषि अनुसन्धान केन्द्रमा उत्पादन गरिएका सामग्रीहरूको बजारीकरणका लागि सूर्योदय नगरपालिकाले आवश्यक समन्वय र सहजीकरण गर्ने छ ।
- (७) विद्यालयले निर्मित कृषि संरचना टनेलहरूमा गोलभेडा, काउली, धनिया, बन्दाकोभी, ब्रोकाउली, कुरिलो, सिमी, भिन्डी जस्ता बाली लगाउनु पर्नेछ । जसबाट वार्षिक १२००० केजी उत्पादन गर्ने लक्ष्य लिनु पर्नेछ ।
- (८) कृषि उत्पादनका लागि लिएको लक्ष्यको वार्षिक रुपमा कम्तीमा ८० प्रतिशत उत्पादन विद्यालयले गर्नु पर्नेछ ।
- (९) पढ्दै कमाउँदै कार्यक्रमका लागि नगरपालिका र विद्यालयबीच भएको सम्झौता बमोजिमका कार्यहरू भएको हुनु पर्नेछ ।
- (१०) कृषि अनुसन्धान केन्द्र समेत भएकाले वैज्ञानिक ढङ्गबाट सञ्चालन गरी कृषिमा सीप र ज्ञानको प्रसारण गर्दै उन्नत उत्पादन गर्नुपर्ने समेत भएकाले कृषि उपजको समग्र व्यवस्थापनको लागि न्यूनतम I Sc Ag योग्यता प्राप्त व्यक्ति खुल्ला प्रतिस्पर्धाद्वारा विद्यालयले छनौट गर्नेछ र अनुसूची १ मा उल्लेख भए बमोजिम काम कर्तव्य र अधिकार तोकिएको जिम्मेवारी प्रदान गरिने छ । निजसँग आवश्यक सम्झौता विद्यालयले गर्नु पर्नेछ । कृषि प्राविधिकको खटनपटन विद्यालयले गर्नेछ र न्यूनतम पारिश्रमिक तोकिएको विद्यालयमा निःशुल्क आवासको प्रबन्ध गरिनेछ ।
- (११) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि विद्यालय व्यवस्थापन समितिको निर्णयानुसार विद्यालयमा कार्यरत सहायक/प्रशिक्षकलाई अतिरिक्त समयमा तोकिएका सम्पूर्ण कार्यहरू सम्पादन गर्ने गरी नियुक्त गर्न सकिनेछ । त्यस्ता सह/प्रशिक्षकलाई विद्यालय व्यवस्थापन समितिले अतिरिक्त प्रोत्साहन प्रदान गरी कामको जिम्मेवारी तोकन सक्नेछ तर निजले सरकारबाट खाईपाई आएको रकमको ३५% भन्दा बढी प्रोत्साहन पाउनेछैन । कृषि प्राविधिकले तोकिएको जिम्मेवारीहरू कुशलतापूर्वक सम्पादन गर्नुपर्नेछ ।

६. पशुपालन सञ्चालन प्रक्रिया

- (१) विद्यालयले हस्तान्तरण सहित जिम्मेवारी प्राप्त गरे पश्चात २०८१/०८२ देखि क्रमिक रुपमा उन्नत जातका गाई र बाछी खरिद गरी गाईपालन सुरुवात गर्ने छ । गाईगोठमा २ माउ गाई र तिनका १/१ वाछाहरू रहने गरी व्यवस्थापन गर्नुपर्नेछ । गाई बाहेकका अन्य पशु पालन कार्य समेत विद्यालयले गर्न सक्नेछ ।
- (२) विद्यालयले उन्नत जातका घाँसहरू लगाई घाँसको दीर्घकालीन प्रबन्ध गर्नु पर्नेछ ।
- (३) पशुपालन सम्बन्धी व्यावहारिक तथा सैद्धान्तिक जानकारी व्यक्ति छनौट गर्न सूचना आह्वान गरी न्यूनतम तलबमान तोकिएको २४ सै घण्टा विद्यालयमै रहेर व्यवस्थित ढंगले गाईको पालन गर्नुपर्नेछ साथै छनौट भएका व्यक्तिलाई अनुसूची २ बमोजिम सम्झौता गरी कामको जिम्मेवारी तोकनु पर्नेछ ।
- (४) उत्पादित गाईको गोबरमल भर्मी कम्पोस्ट बनाउन तथा खेतीवालीमा लगाउन प्रयोग गर्ने साथै प्राङ्गारिक उत्पादन गर्नका लागि प्रयोग गर्नुपर्नेछ ।
- (५) पशु आहाराको पौष्टिक विवरण, गाईपालन सम्बन्धी सम्पूर्ण सूचना र जानकारीहरू सबैले अध्ययन गर्नका लागि पम्प्लेट तथा फ्लेक्सहरू तयार गरी देख्ने गरी राख्ने तथा प्रचास प्रसारको कार्य गर्नु पर्ने छ ।

(६) पशुपालन सम्बन्धी अन्य थप कार्य गर्नका लागि उपलब्ध स्रोत साधन व्यवस्थापन गरी विद्यालयले थप आधुनिक गोठ लगायतका संरचना थप गर्न सक्ने छ ।

७. यस कार्यविधिमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि विद्यालय व्यवस्थापन समितिको निर्णयानुसार देहायको प्रकृत्या पुरा गरी पशुपालन सञ्चालन गर्न सकिनेछ ।

(१) विद्यालयले इच्छुक गाईपालकहरू छनोटको लागि सूचना प्रकाशन गर्नेछ र उपयुक्त ठानिएका गाईपालक व्यक्तिसँग कम्तीमा १ देखि ३ वर्षसम्मको करार सझौता गरी निजकै लगानीमा पशु पालन/ गाई पालन व्यवस्थापन गर्न सक्ने छ ।

(२) यस दफा बमोजिम पशुपालन व्यवसाय सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्न चाहेमा तपसिल बमोजिम हुने गरी गर्नु पर्नेछ :—

क. गोठको क्षमता अनुसार आवश्यक गाईहरू पाल्ने प्रवन्ध गाईपालक स्वयंले गर्नु पर्नेछ ।

ख. गाईपालनबाट प्राप्त दुध र वाछा वाछी निज गाई पालककै हुनेछ ।

ग. दुध उत्पादन, विक्री वितरण र व्यवस्थापनको सम्पूर्ण जिम्मा निज स्वयमले गर्नु पर्नेछ ।

घ. गाईको औषधोपचार सबै निजले गर्नुपर्छ ।

ङ. उत्पादित गोबर मल र गहुँत विद्यालयको हुनेछ ।

च. पशुपालक कृषकले विद्यालयको गाइगोठ र घाँस प्रयोग गरे बापत सम्झौतामा उल्लिखित सर्त बमोजिम विद्यालयलाई नगद रकम बुझाउनु पर्ने छ । यस प्रकारको सम्झौता र नगद रकम पशुपालक कृषकको पशु सङ्ख्या बमोजिम तय गर्ने र सम्झौता कम्तीमा एक वर्ष गरी वार्षिक नवीकरण समेत गर्न सकिने छ ।

छ. पशु पालक कृषकलाई विद्यालयले आवास उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

ज. पशुपालक स्वयंले विभिन्न रैथाने र आधुनिक घाँसहरू विद्यालयको समन्वयमा स्थान छनोट गरी लगाई उपभोग गर्न सक्नेछ । उत्पादित शुद्ध दूध विद्यालयमा नियमित बसोबास गर्ने शिक्षक कर्मचारीलाई प्रचलित बजार मूल्यमा उपलब्ध गराएर मात्र बाहिर बिक्री गर्न पाउनेछ।

झ. पशु पालक कृषकले पालेका पशु सम्बन्धी जानकारी लिन चाहने इच्छुक व्यक्तिहरूलाई सो सम्बन्धी आवश्यक ज्ञान, सीप र तौरतरिका बारे जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

३. दूध र दूधजन्य परिकार उत्पादन गरी विद्यालयको माग बमोजिम सुपथ मूल्यमा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

४. पशुपालन व्यवसायप्रति अनिच्छा भएमा निज व्यक्तिले सम्झौताको समय भुक्तान भएपछि मात्र व्यवसाय छोड्न सक्नेछ ।

७. पढ्दै कमाउँदै कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया (१) विद्यालयले वार्षिक कृषि पात्रोलाई बालीविज्ञान संकायबाट तयार गरी विद्यालय व्यवस्थापन समितिबाट अनुमोदन गराई तरकारी तथा अन्य बालीको खेती गर्नु पर्नेछ ।

(२) आधुनिक टनेलमा कृषि पात्रो बमोजिम बाह्र महिना उत्पादन दिने साथै टनेल खाली नहुने गरी खेती गर्नु पर्नेछ ।

(३) विद्यालयको पोखरीमा ग्रासकार्प र मौसम अनुकूल हुने प्रजातिका माछा पालन गर्नु पर्नेछ ।

(४) मौसम अनुकूल विभिन्न किसिमका तरकारी तथा फलफूल खेती सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

(५) कक्षा ७ देखि १२ सम्मका इच्छुक विद्यार्थी र वालीविज्ञानमा अध्ययनरत विद्यार्थीलाई आर्थिक सहयोग पुग्ने गरी चक्रीय रुपमा प्रत्येक दिन बिहान ७ बजेदेखि ८.३० सम्म र बेलुकी ५ बजेदेखि ६.३० सम्म काममा संलग्न गराई तोकिएको पारिश्रमिक उपलब्ध गराउनु पर्नेछ र निश्चित रकम विद्यालयको बचत खातामा जम्मा गर्नु पर्नेछ भने उत्पादनमा संलग्न शिक्षकहरूलाई निश्चित प्रोत्साहन रकम उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(६) बचत खातामा जम्मा भएको रकमको ५० प्रतिशत रकम विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तर सुधारमा खर्च गरी बाँकी ५० प्रतिशत रकमलाई पुनः खेती सञ्चालनमा प्रयोग गर्नु पर्नेछ ।

(७) उचित मूल्य प्राप्तिका लागि गुणस्तरीय वस्तु उत्पादन गरिनेछ र शीत भण्डारमा भण्डारण गरी बजारको माग अत्याधिक भएको बेला राम्रो मूल्यमा फसल बिक्री वितरणको प्रबन्ध मिलाउनु पर्नेछ । फसल प्राप्ति, अभिलेख, भण्डारण र बिक्रीको रेखदेखको जिम्मेवारी बालविज्ञान फोकल पर्सनलाई प्रदान गर्नु पर्नेछ । विद्यालयको लेखा हेर्ने कर्मचारीले यस कार्यमा सहयोग गर्नु पर्नेछ ।

(८) प्रत्येक महिनाको अन्त्यमा पशु पालन तथा कृषि उत्पादन कार्यको प्रतिवेदन तयार गरी विद्यालय व्यवस्थापन समितिसमक्ष पेश गर्ने र कमी कमजोरी सुधार गर्नु पर्नेछ ।

८. माटो परीक्षण प्रयोगशाला सञ्चालन प्रक्रिया :- (१) माटो परीक्षण गर्दा किसानको नाम, ठेगाना, नमूना लिएको बारी वा खेतको विवरण अनिवार्य उल्लेख गरी सो को विवरण रजिस्टरमा अभिलेखीकरण गरी राखिने छ ।

(२) माटो परीक्षण सेवा उपलब्ध गराएवापत प्रति पटकको रु. ५००/- परीक्षण शुल्क परीक्षणकर्ताले विद्यालयलाई भुक्तानी गर्नुपर्ने छ ।

(३) माटो परीक्षण शिविर संचालन गर्नु पर्ने भएमा रु. १०००/- सेवा शुल्क बुझाउनुपर्नेछ ।

(४) माटो परीक्षण गरे पश्चात प्राप्त हुने माटो परीक्षण रिपोर्ट अनुसूची-३ को ढाँचामा प्रदान गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद -३

निर्देशक समिति

९. कार्यकारी समिति: (१) कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि मापदण्ड स्वीकृत गर्ने, निर्देशन गर्ने, सहजीकरण एवम् समन्वय गर्न देहाय बमोजिम एक निर्देशक समिति रहनेछ ।

(क) वि.व्य.स. अध्यक्ष - अध्यक्ष

(ख) बालीविज्ञान संयोजक - सदस्य

(ग) सम्बन्धित वडाको वडाध्यक्ष - सदस्य

(घ) नगरपालिकाको कृषि शाखा प्रमुख - सदस्य

(ङ) नगरपालिकाको पशु शाखा प्रमुख - सदस्य

(च) बालीविज्ञान प्रशिक्षक फोकल पर्सन - सदस्य

(छ) शिक्षक अभिभावक सङ्घको अध्यक्ष - सदस्य

(ज) बाली विज्ञान प्रशिक्षक महिला - सदस्य

(झ) बाली विज्ञान धारतर्फका माथिल्ला कक्षाको विद्यार्थी(छात्र १ र छात्रा १) - सदस्य

(ञ) विद्यालयको सहायक प्र. अ. - सदस्य

(ट) विद्यालय व्यवस्थापन समिति सदस्य (शिक्षक प्रतिनिधि) - सदस्य

(ठ) विद्यालयका प्रधानाध्यापक - सदस्य सचिव

(२) समितिको बैठकमा आवश्यकतानुसार नगरपालिका प्रमुख, उपप्रमुख, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा विज्ञ कर्मचारीहरूलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

(३) समितिको बैठक कम्तीमा दुई महिनामा एकपटक बस्नेछ ।

(४) समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि समितिले आफै निर्धारण गर्नेछ ।

(५) समितिको बैठक भत्ता प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

१०. निर्देशक समितिको काम कर्तव्य र अधिकार: समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) कार्यविधि बमोजिम वार्षिक कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।

(ख) कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि जिम्मेवार पक्षलाई आवश्यक निर्देशन, समन्वय र सहजीकरण गर्ने ।

(ग) विभिन्न दातृ निकाय सङ्घ संस्थासँग समन्वय गर्ने साथै स्रोत पहिचान गरी स्रोत व्यवस्थापन गर्ने

(ग) अनुगमन, मूल्याङ्कन र समीक्षा गर्ने

११. समन्वय समिति: (१) कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि नगरपालिका स्तरमा देहाय बमोजिम समन्वय समिति रहनेछ ।

(क) नगरपालिका प्रमुख: अध्यक्ष

(ख) नगरपालिका उपप्रमुख: उपाध्यक्ष

(ग) सम्बन्धित वडाका वडाध्यक्ष: सदस्य

(घ) सम्बन्धित टोलको अध्यक्ष: सदस्य

(ङ) शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा प्रमुख : सदस्य

(च) सम्बन्धित विद्यालयको अध्यक्ष.: सदस्य सचिव

(२) समन्वयन समितिको बैठक सदस्य सचिवले अध्यक्षसँग समन्वय गरी आवश्यकता अनुसार बोलाउने छ ।

(३) बैठक सञ्चालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(४) बैठकमा आवश्यक विज्ञ तथा अन्य व्यक्तिहरूलाई समन्वय समितिले आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

१२. समन्वय समितिको काम कर्तव्य र अधिकार: (१) समन्वय समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) कार्यकारी समितिलाई आश्यक सुझाव तथा निर्देशन दिने ।

(ख) कार्यक्रम कार्यान्वयनमा आइपरेका समस्याहरूको समाधानका लागि समन्वय गर्ने ।

(ग) कार्यक्रम कार्यक्रमको अनुगमन, मूल्याङ्कन गर्ने ।

(घ) नयाँ कार्यक्रमको लागि स्रोतको खोजी र बजेट व्यवस्थापन गर्न समन्वय र सहजीकरण गर्ने ।

(ङ) समन्वय समितिको बैठक कम्तीमा वर्षको तीनपटक बस्नेछ ।

(च) समिति सदस्यले प्रचलित कानूनमा व्यवस्था भए अनुसार बैठक भत्ता पाउनेछन ।

१३. नगरपालिकाको भूमिका

(क) कार्यविधिमा निर्धारण भएको प्रावधान बमोजिम कार्यक्रम सञ्चालनमा आवश्यक सुझाव तथा निर्देशन दिने ।

(ख) कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि मार्ग निर्देशन गर्ने ।

(ग) कार्यक्रमको नतिजामुखी अनुगमन, मूल्याङ्कन र प्रभावकारिता अध्ययन सम्बन्धी कार्य गर्ने, गराउने ।

(घ) उत्पादित वस्तु भण्डारण, वितरणमा आवश्यक सहयोग र सहजीकरण गर्ने ।

(ङ) कार्यक्रम सञ्चालनका लागि आवश्यक स्रोत साधनको व्यवस्थापनका लागि सहजीकरण गर्ने ।

१४. विद्यालयका प्रधानाध्यापकको भूमिका

(क) विद्यालयको वार्षिक योजना बनाई व्यावसायिक सिकाई समूह गठन गर्ने ।

(ख) गठन भएका व्यावसायिक सिकाई समूहलाई जिम्मेवारी बाँडफाँड सहित क्रियाशील बनाउने ।

(ग) विद्यालयबाट तोकिए बमोजिमको समयमा पढाइ तथा सिकाई गतिविधिमा विद्यार्थीको चक्रिय रूपमा परिचालन गर्ने ।

(घ) उत्पादित वस्तुको भण्डारण तथा बिक्री वितरणको प्रबन्ध मिलाउने ।

(ङ) व्यावसायिक सिकाई समूहबाट भएका आर्थिक गतिविधिका लगत राख्न लगाउने ।

(च) कार्यक्रमको त्रैमासिक र वार्षिक प्रतिवेदन विद्यालय व्यवस्थापन समिति र नगरपालिका समक्ष प्रस्तुत गर्ने ।

(छ) विद्यार्थीहरू तथा जिम्मेवार कर्मचारीहरूको कामको नियमित अनुगमन गरी आवश्यक सल्लाह सुझाव दिने ।

(ज) उल्लिखित अधिकारहरू मध्ये केही अधिकार विद्यालय प्र.अ.ले बालीविज्ञान संयोजकलाई उल्लिखित भूमिका/जिम्मेवारीहरू विद्यालयका प्रधानाध्यापकले, बाली विज्ञान संयोजकले सम्पादन गर्नेगरी तोक्न सक्नेछ ।

१५. शिक्षक, सह/प्रशिक्षकको भूमिका: (१) विद्यालयमा सञ्चालित कार्यक्रम सफल बनाउन विद्यालयका शिक्षक सह/प्रशिक्षकको भूमिका देहायबमोजिम हुनेछ ।

(क) सिक्दै कमाउँदै कार्यक्रम तथा कृषि अनुसन्धान केन्द्रका सम्पूर्ण कार्यक्रमहरूको प्रभावकारिताका लागि तोकिएका जिम्मेवारीहरू पूरा गर्ने ।

(ख) पाठ्यक्रमसँग सम्बन्धित हुने गरी परियोजना कार्य गराउने र उक्त परियोजना कार्यलाई आन्तरिक मूल्याङ्कनसँग आबद्ध गराउने ।

(ग) विद्यार्थीहरूलाई श्रमप्रति प्रतिबद्ध र व्यावसायिक बनाउन सहयोग गर्ने ।

(घ) नगरपालिका, शिक्षा शाखा तथा विद्यालय व्यवस्थापन समितिले दिएका निर्देशन तथा कार्यहरू पूरा गर्ने ।

१६. विद्यार्थीको भूमिका:- विद्यालयको सञ्चालित कार्यक्रमलाई सफल पार्न विद्यार्थीको भूमिका देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) विद्यालयले तोकिएको जिम्मेवारी इमान्दारीपूर्वक पूरा गर्ने ।

(ख) आफ्नो मातहतको हिसाब चुस्त दुरुस्त राख्ने र मासिक रूपमा विद्यालयमा बुझाउने ।

(ग) बिहान बेलुका पठनपाठनको समय बाहेक तोकिएको कार्य पूरा गरी तोकिएको पारिश्रमिक मासिक भुक्तानी लिने र प्राप्त भएको रकमको कम्तीमा २५% रकम आफ्नो बैंक खातामा जम्मा गर्नु पर्ने ।

परिच्छेद ४

कार्यक्रमको अनुगमन, निरीक्षण र प्रतिवेदन

१७. **कार्यक्रमको अनुगमन तथा निरीक्षण सम्बन्धी व्यवस्था:** (१) यस कार्यविधि बमोजिम विद्यालयमा संचालित कार्यक्रमको अनुगमन तथा निरीक्षण विद्यालय व्यवस्थापन समिति, कार्यकारी समिति, समन्वय समिति एवम् सरोकारवाला निकायले आवश्यकता अनुसार गर्न सक्नेछन् ।

(२) संचालित कार्यक्रमको नियमित अनुगमन तथा निरीक्षण गर्ने दायित्व विद्यालय व्यवस्थापन समितिको हुनेछ ।

(३) अनुगमन तथा निरीक्षणको क्रममा दिइएको सुझाव कार्यन्वयन गर्नु विद्यालयको कर्तव्य हुनेछ ।

१८. **प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्ने:** (१) विद्यालयले कार्यक्रम कार्यान्वयनको त्रैमासिक र वार्षिक प्रतिवेदन तयार गरी विद्यालय व्यवस्थापन समिति तथा नगरपालिका समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

१९. **सामाजिक परिक्षण:** (१) विद्यालय व्यवस्थापन समितिबाट नियमानुसार सामाजिक परीक्षण गराई सोको प्रतिवेदन समेत स्थानीय तहमा पठाउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद ५

विविध

२०. **विविध :** (१) उत्पादित वस्तुहरू बजारमा मूल्य कम भएको बेला शीत भण्डारमा राखी बजारको मूल्य बढी भएको बेला बिक्री वितरण गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने छ ।

(२) बाली उठाउन, भण्डारण गर्न र बजारमा बिक्री गर्ने कामसम्मका लागि विद्यार्थीको प्रत्यक्ष सहभागिता गराउनु पर्नेछ ।

२१. **प्रचलित कानून बमोजिम हुने :-** (१) यस कार्यविधिमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए पनि विद्यालयले कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा तथा रकम भुक्तानी र लेखा परीक्षण गर्दा सार्वजनिक खरिद ऐन २०६३, सार्वजनिक खरिद नियमावली २०६४ तथा अन्य प्रचलित कानून बमोजिम हुने गरी गर्नुपर्नेछ ।

२२. **थपघट, हेरफेर र संशोधन :-** यस कार्यविधिको समय सापेक्ष कार्यान्वयनका लागि नगर कार्यपालिकाले यो कार्यविधिलाई आवश्यकता अनुसार थपघट वा हेरफेर वा संशोधन गर्न सक्नेछ ।

२३. **बाधा अड्काउ फुकाउ :-** यो कार्यविधिको कार्यान्वयनको सम्बन्धमा कुनै बाधा अड्काउ परेमा यस कार्यविधिको मूल मर्मको प्रतिकूल नहुने गरी नगर कार्यपालिकाले त्यस्तो बाधा अड्काउ फुकाउन आवश्यक व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

अनुसूची-१

दफा ५ को उपदफा (१०) सँग सम्बन्धित

कृषि प्राविधिकको काम, कर्तव्य र अधिकार

विद्यालयमा नियमानुसार छनौट भएको कृषि प्राविधिक कृषकको काम, कर्तव्य देहाय बनोजिम हुनेछ ।

१. सामान्य टनेल, विशेष टनेल र आधुनिक टनेल संचालनको सम्पूर्ण प्राविधिक जानकारी लिने र संचालन गर्ने
 २. विद्यालयले तयार गरी दिएको कृषि पात्रोको आधारमा वर्षेभरि मौसम अनुकूलका फसल लगाउने, लगाएको फसलको हेरचाह र विकासका लागि विद्यालयले तोकिएको विद्यार्थीहरूलाई कार्यमा लगाउने र तिनको अभिलेख राखी कामको मूल्याङ्कन गर्ने
 ३. विद्यालयका वाली विज्ञान संयोजक, प्र. अ., व्यवस्थापन समितिले अर्हाएको काम र निर्देशनको पूर्ण पालना गर्ने
 ४. वालीनालीमा लाग्ने विभिन्न रोगको निदान वाली विज्ञान टिमसंग मिलेर गर्ने
 ५. लगानीको अत्याधिक प्रतिफल प्राप्त गर्ने क्रियाशिल रहने
 ६. उत्पादित वस्तु विक्री वितरण गर्ने, अभिलेख राख्ने
 ७. विद्यालयको समन्वयमा उत्पादित फसलको बजार भाउ कम भएको बेला र चाडै नष्ट हुने वस्तुको विक्री नभएमा शीत भण्डारमा भण्डारण गर्ने
 ८. वालीनालीमा थोपा सिँचाई प्रविधि, स्प्रिन्कलर सिँचाई र खुला सिँचाई प्रविधिद्वारा सिँचाईको आवश्यक प्रवन्ध गर्ने
 ९. टनेलमा तापक्रमको व्यवस्थापन चिस्यानको र आद्रताको व्यवस्थापनमा विशेष ध्यान पुर्याउने
 १०. ठुलो परिमाणमा वस्तु उत्पादन भएमा विद्यालयको समन्वयमा विक्री गर्न, फर्म, पार्टीलाई उचित मूल्यमा विक्री गर्ने प्रवन्ध मिलाउने
 ११. मासिक रुपमा कामको प्रगति प्रतिवेदन विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई बुझाउने
 १२. खेती वाली सम्बन्धी अभिमुखीकरण ज्ञान, सीप, सुचना आदि लिन चाहाने इच्छुक व्यक्ति, फर्म वा व्यावसायीलाई विना संकोच आवश्यक सुचना दिइ प्राविधिक र व्यवसायिक सहयोग पुर्याउने ।
 १३. माछा पोखरीमा पानीको प्रवन्ध र आहाराको प्रवन्ध गर्ने ।
- कृषि प्राविधिकको कार्य सन्तोष जनक नभएमा विद्यालयले जुनसुकै बेला अवकाश दिन सक्नेछ तर सफाई पेस गर्ने मुनासिव मौका भने दिइनेछ ।

नोट : विद्यालयले सझौता बमोजिमको बिदा र पारिश्रमिक उपलब्ध गराउनेछ । कृषि प्राविधिकका लागि विद्यालयले निशुल्क आवासको व्यवस्था मिलाउनेछ ।

अनुसूची-२

गाईपालनमा संलग्न कर्मचारी/कृषकसँगको सम्झौता

श्री करफोक विद्या मन्दिर माध्यमिक विद्यालय सू.न.पा-१२ (यसमा प्रथम पक्ष भनिने) र

.....न.पा/गा.पा.....वडा स्थायी ठेगाना हुने(जसलाई यसपछि दोस्रो पक्ष भनिने) का

बीच तपशील बमोजिम पशुपालन फर्म सञ्चालन गर्न सहमत भई सम्झौतामा हस्ताक्षर गरी लियोँ दियोँ ।

दोस्रो पक्षले पालना गर्नुपर्ने

१. गाईपालकको रूपमा छनौट भइसकेपछि गाईपालकले २४ सै घण्टा गाईहरूको रेखदेख, हेरचाह, आहार विहारको प्रवन्ध गर्नुपर्नेछ ।
२. आवश्यकतानुसार न्यूनतम तिन पटक घाँसको प्रवन्ध र २ पटक गाईको लागि सफा पौष्टिक खोले उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
३. गाईको गोठ हर हमेसा सफा राख्नु पर्नेछ, गर्मी याममा घाम ताप्ने र जाडो याममा न्यानो राख्ने प्रवन्ध गर्नु पर्नेछ ।
४. सकभर घाँस दिनेपिच्छे फरक फरक खुवाउने प्रवन्ध गर्नुपर्नेछ ।
५. गोबरमल तयार भए पछि गड्यौलेमल उत्पादन पिटमा भण्डारणगरी गड्यौलेमल उत्पादन गर्नुपर्नेछ ।
६. गड्यौले मल उत्पादनमा प्राविधिक सहयोग प्रथम पक्षबाट हुनेछ ।
७. गाईपालक व्यक्तिले गाईका प्रजाति आहारा, वाछावाछी उत्पादन, दिने दुध, लाग्ने रोगको बारेमा, बसाई व्यवस्थापनका बारेमा जानकारी लिने व्यक्तिलाई सबै सुचना उपलब्ध गराई गाईपालन सहजीकरण गर्नुपर्नेछ ।
८. गाईलाई कुनै रोग लागेमा, असहज भएको महसुस गरेमा तत्काल प्रथम पक्षसंग परामर्श गरी उपचार गराउनु पर्नेछ ।
९. गाई पालकले उत्पादित दुध विद्यालयमा वसोवास गर्ने शिक्षक, कर्मचारी, विद्यार्थीलाई चलनचल्तीको मूल्यमा अभिलेख राखी विक्री गर्नुपर्नेछ र बढी भएको दुध निकटको दुध संकलन केन्द्रमा अरु व्यक्ति सरह विक्री गरी भुक्तानी रकम विद्यालयमा जम्मा गर्नुपर्नेछ ।
१०. दोस्रो पक्षको काम सन्तोषजनक नभएमा प्रथम पक्षले जुनसुकै वेलामा मनासिब कारण सहित दोस्रो पक्षलाई अवकाश दिनेछ ।
११. दोस्रो पक्षले गाईहरू दुहुने नभएको अवस्थामा अतिरिक्त व्यक्तिको प्रवन्ध गरी बढीमा वर्षमा १२ दिन विदा लिन सक्नेछ, दोस्रो पक्षलाई प्रभावकारी कार्य संचालन गर्नका लागि माग भएमा पहिलो पक्षले परिवारका लागि बढीमा ४ जना सम्म आवासको सुबिधा उपलब्ध गराउनेछ र निजका छोराछोरीलाई पठनपाठनको निः शुल्क सहज व्यवस्था गर्नेछ ।
१२. प्रथम पक्षले गाईपालकलाई कर्मचारी सरह मानी विद्यालयको कामको मुल्यांकनमा सहभागी गराउन सक्नेछ ।
१३. गाईपालकमा विद्यालय परिसरका घाँसको हेरचाह गर्न पूर्ण अधिकार हुनेछ ।

प्रथम पक्षले गर्नुपर्ने

१. दोस्रो पक्षलाई मासिक रु. (कर बाहेक) पारिश्रमिक उपलब्ध गराउने छ ।
२. सम्झौतामा भए वमोजिम वार्षिक १२ दिन विदाको व्यवस्था गरिने छ ।
३. गाईका लागि आवश्यक पर्ने आधुनिक घास रोपण, संरक्षण र विकासको कार्य प्रथम पक्षले गर्नु पर्ने छ ।
४. गाईलाई आवश्यक आधुनिक आहार, बस्नका लागि आवश्यक म्याट र खानेपानीको व्यवस्था गर्नेछ ।
५. पशुको उपचारको पूर्ण जिम्मा प्रथम पक्षले गर्ने छ ।
६. दुध वितरण र विक्रीको प्रवन्ध प्रथम पक्षले गर्नेछ ।
७. दोस्रो पक्षलाई कुनै रोग, कडा रोग लागेमा उपचारका लागि समन्वय र सहयोग गर्ने ।
८. दोस्रो पक्षलाई पशुपालनका लागि आवश्यक पर्ने सामग्री तथा उपकरणहरू उपलब्ध गराउने ।

सम्झौतामा नभएका कुराहरू प्रचलित कानुनको परिधिभित्र रही दुई पक्षको समन्वयमा गरिने छ ।

अनुसूची-३
माटो परीक्षण रिपोर्टको नमूना फारम

करफोक विद्यामन्दिर माध्यमिक विद्यालय
सूर्योदय-१२, इलाम

माटो परीक्षण वा शिविर संचालन स्थान: मिति:

सूर्योदय नगरपालिका वडा नं. मा बस्ने श्री

ले ल्याउनु भएको बारी/ खेतको माटो जाँच गर्दा तपशिल नतिजा देखिएको छ । उक्त नतिजाको आधारमा तपशिल गरिए बमोजिमको कृषि चुन, प्राङ्गारिक मल एवमं चिनो लगाएको कोठामा दिइएको मात्रा बमोजिमको रासायनिक मलको प्रयोग गर्नुहुन अनुरोध छ । साथै यसमा संलग्न गरिएको उपयोगी जानकारीहरु अध्ययन गर्नुहुन समेत अनुरोध छ ।

माटोको विश्लेषण नतिजा

पि. एच.	प्राङ्गारिक पदार्थ		नाइट्रोजन %		फस्फोरस %		पोटासियम %	
	कम	मध्यम	कम	मध्यम	कम	मध्यम	कम	मध्यम

सिफारिस प्रतिवेदन

तलको तालिका अनुसार आफ्नो माटोको पि एच मान हेरी कृषि चुनको प्रयोग बाली लगाउनु भन्दा पहिले कम्तिमा २/३ हप्ता आगाडि माटोमा राम्रो चिस्थान हुँदा राम्ररी मिलाएर गर्नुहोस् ।

माटो को पि. एच. मान	कृषि चुनको सिफारिस मात्रा (के. जी./रोपनी)		
	बलौटे दोमट	दोमट	चिम्टाइलो दोमट
६.४	१५	२०	२४
६.३	२९	४०	४८
६.२	४३	६०	७२
६.१	५८	७८	९८
६.०	७१	९२	१२०
५.९	८५	११०	१४६
५.८	९७	१२८	१६६
५.७	१०८	१४२	१८८
५.६	११९	१५८	२०८
५.५	१३०	१७०	२३०
५.४	१४०	१८८	२५२
५.३	१५०	२०४	२७४
५.२	१६०	२१८	२९४
५.१	१६९	२२८	३१४
५.०	१७६	२४०	३३४
४.९	१८४	२५२	३५४
४.८	१९१	२६२	३७४
४.७	१९९	२७२	३९०
४.६	२०५	२८०	४०६
४.५	२१०	२९०	४२०

प्राङ्गारिक मल (राम्ररी पाकेको कम्पोष्ट मल/ गोठे मल आदि) कम्तिमा तल दिएको मात्रामा प्रयोग गर्नुहोस् ।

१५०० कि. ग्रा. वा ६० डोको प्रति रोपनी

१००० कि. ग्रा. वा ४० डोको प्रति रोपनी

५०० कि. ग्रा. वा २० डोको प्रति रोपनी

रासायनिक मलको सिफारिस मात्र (कि. ग्रा. प्रति रोपनी):

बालीको नाम	नाइट्रोजन (कि.ग्रा.प्रति रोपनी)			फस्फोरस (कि. ग्रा. प्रति रोपनी)			पोटासियम(कि.ग्रा.प्रति रोपनी)		
	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक
चिनो लगाएको सिफारिस									
धान सिंचित	५.०	२.५	१.३	१.५	०.७५	०.३८	१.५	०.७५	०.३८
धान असिंचित	३.०	१.५	०.७५	१.०	०.५०	०.२५	१.०	०.५०	०.२५
मकै	३.०	१.५	०.७५	१.५	०.७५	०.३८	१.५	०.७५	०.३८
गहु सिंचित	५.०	२.५	१.१३	२.२५	१.३०	०.६५	१.३	०.६५	०.३३
गहु असिंचित	२.५	१.२५	०.६५	२.५	१.२५	०.६५	१.०	०.५	०.२५
कोदो	३.०	१.५	०.७५	२.०	१.०	०.५	१.५	०.७५	०.३८
तोरि, रायो	३.०	१.५	०.७५	२.०	१.०	०.५	१.०	०.५०	०.२५
फापर	१.५	०.७५	०.३८	१.५	०.७५	०.३८	१.०	०.५	०.२५
अदुवा, अलैची	२.५	१.२५	०.६५	१.५	०.७५	०.३८	२.५	१.२५	०.६५
आलु	३.५	१.७५	०.८८	२.५	१.२५	०.६३	२.०	१.०	०.५
कोशेबाली	१.०	०.५	०.२५	१.०	०.५	०.२५	१.०	०.५०	०.२५
तरकारी बाली काउली जात	५.०	२.५	१.२५	४.०	२.०	१.०	३.०	१.५	०.७५
तरकारी बाली साग पात	३.५	१.७५	०.८८	२.०	१.०	०.५०	१.५	१.७५	०.३८
तरकारी बाली जरे जात	१.०	०.५	०.२५	१.०	०.५	०.२५	१.०	०.५	०.२५
गोलभेंडा	५.०	२.५	१.७५	४.०	२.०	१.०	२.०	१.०	०.७५
लहरे बाली	४.५	३.०	१.५	३.५	२.५	१.०	२.५	१.५	१.०

ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु :

- रासायनिक मल र कृषि चुनको प्रयोग एकैसाथ नगरी फरक पारि मात्र प्रयोग गर्नुहोस ।
- रासायनिक मलको प्रयोग गर्दा पोटास मल र फस्फोरस मल बालि लगाउने समयमा र नाइट्रोजन मल र आवश्यकता अनुसार पटक पटक प्रयोग गर्नुहोस् ।
- माटो सम्बन्धी केहि बुझ्नु पर्ने भएमा विद्यालयमा सम्पर्क गर्नुहोला ।